

Іванов К.,

*студентка IV курсу за спеціальністю 231 – Соціальна робота
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*

Науковий керівник: Мігіна С. В.,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

РОЗВИТОК СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті розглядається проблема розвитку свідомості школярів в умовах освітнього процесу. Розглянуто питання національної та моральної свідомості школярів, важливості патріотичного виховання учнів. Визначені шляхи розвитку свідомості школярів.

Ключові слова: свідомість, національна свідомість, учні, патріотичне виховання, моральна свідомість.

Ivanov K. Development of Consciousness of Schoolchildren in the Conditions of the Educational Process

Summary. The article discusses the problem of the development of the consciousness of schoolchildren in the conditions of the educational process. The issue of national and moral consciousness of schoolchildren, the importance of patriotic education of schoolchildren was considered. Ways of development of schoolchildren's consciousness are determined.

Key words: consciousness, national consciousness, schoolchildren, patriotic education, moral consciousness.

Кожна людина, починаючи з самого дитинства розвивається як особистість, формується її свідомість. Людина сама обирає свій життєвий шлях. Але на її вибір впливають різні фактори, такі як: сімейне виховання, рівень інтелекту та можливостей батьків; соціальне оточення; вчителі, їх ставлення до школярів; соціум загалом; мас-медіа, радіо програми, телепередачі; і, звичайно, особисті думки, погляди, бажання дитини. Проблема розвитку свідомості школярів в умовах освітнього процесу сьогодні є дуже актуальною. Адже діти – наше майбутнє і майбутнє нашої країни. Вони повинні усвідомлювати яка їх роль в житті і розуміти, що на життєвому шляху існує велика кількість питань і проблем і вони мають їх вирішити. Вони мають розуміти, що

від їх рішення можуть залежати не тільки їх життя, а також долі інших людей.

Свідомість – це складний психологічний і нейрофізіологічний процес, який включає в себе здатність сприймати, усвідомлювати, інтегрувати, зберігати та обробляти інформацію з навколишнього світу та внутрішнього стану особистості. Тобто можна сказати, що інформацію, яку дитині подають у школі, вона сприймає, обробляє, зберігає і усвідомлює. Важливим у розвитку свідомості школярів в умовах освітнього процесу є формування їх моральної і національної свідомості, патріотичного виховання учнів.

Свідомість людини загалом і її моральна самосвідомість зокрема є вищими формами відображення дійсності, внутрішніми характеристиками буття людини. Сучасна школа не може стояти осторонь від створення ефективного педагогічного середовища, що сприяло б формуванню в учнів морального досвіду, допомагаючи їм глибоко усвідомлювати сутність і характер моральних відносин у житті. У формуванні морального досвіду учнів протягом усього часу навчання в школі вирішальну роль відіграють два взаємопов'язані процеси: навчання та виховання. Завдяки першому відбувається вироблення певної системи моральних знань, понять, поглядів, переконань, мотивів діяльності; виховання ж забезпечує формування стійких форм і способів моральної поведінки, виявлення моральних почуттів і якостей [2; стр. 82].

Моральна свідомість включає знання, уявлення, оцінки, відношення, тобто ті характеристики свідомості, які опосередковують поведінку учнів як внутрішні умови, що її регулюють. Через ці самі характеристики свідомості та на їх основі розвивається самопізнання особистості, усвідомлення себе як носія моральності. У процесі навчання розвиваються розумові операції, формуються поняття. Розвиток теоретичного мислення впливає й на процес пізнання моральних явищ. Поліщук О.П. вказує на взаємозв'язок загального розумового та морального розвитку дитини, тобто діти із затримкою загального розвитку не чітко сприймають ситуацію морального характеру. Уміння спостерігати, здійснювати мислительні операції допомагає молодшим школярам краще орієнтуватися в моральних проявах оточуючих. Використання художнього матеріалу в процесі навчання допомагає вчителю підвести учнів до аналізу конкретної моральної ситуації [2; стр. 83].

Отже, розвиток теоретичного мислення сприяє загальному й моральному розвитку дітей в початкових класах, формує навички аналізу, узагальнення типових явищ, готує ґрунт для подальшого морального розвитку дитини.

Також дуже важливо в умовах освітнього процесу розвивати національну свідомість учнів, прищеплювати любов до Батьківщини; до відомих діячів культурної спадщини; до своєї нації та мови; до міста в якому людина народилася та живе. Головними завданнями національного виховання є: – передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду, – виховання «патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, дбає про національну культурну спадщину» [4; стр. 99].

Сформованість національної свідомості, на думку О. Солдатенко, полягає в тому, що дитина може розказати про своє місто, про видатних діячів свого краю з гордістю, повагою, гідністю. Дуже багато видатних людей, саме з рідного краю, але їх творча діяльність залишається невідомою, невивченою, тому так важливо знати і поширювати інформацію про них [4; стр. 100].

Національне виховання – це створена упродовж віків народом система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку. На думку К.С. Радченко в основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь. У процесі виховної роботи формуються основні складові національної самосвідомості: любов до рідної землі і свого народу, патріотизм і готовність захищати державу, досконале володіння мовою, духовна культура, повага до батьків, культури та історії, традицій та звичаїв рідного народу, бажання працювати задля розквіту власної держави, культура міжособистісного спілкування, усвідомлення громадянської відповідальності, почуття гордості за свою Батьківщину [3].

Система сучасного національного виховання зорієнтована, насамперед, на виховання громадянина, на розвиток патріотизму. Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини [1; стр. 30].

На думку Дробот А.В., Богданюк А.М провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді [1; стр. 34].

Готовність брати участь у соціально-політичному житті країни, усвідомлення, щодо покращення повсякденного життя залежить від самих громадян та їх прагнення впливати на прийняття рішень на різних рівнях влади (від всеукраїнського до місцевого, від локальної громади до школи) є важливим компонентом патріотизму. Повага до інших людей, їх прав і свобод, здатність захищати свою думку та права, а також повага до законів своєї Батьківщини починаються з поваги до себе [1; стр. 31].

«Концепція Національно-патріотичного виховання дітей та молоді» зазначає, що одним із покликань української національної системи освіти і виховання є завдання пробуджувати і виховувати в кожній дитині, підлітці і юнака патріотичні якості, цінності, а саме: «любов до батька і матері, родичів, своїх предків, рідної природи, землі; любов до рідної мови, культури, народу, пошани до його історичного минулого, національних традицій і звичаїв; глибоке усвідомлення своєї національної приналежності, відчуття єдності з представниками своєї нації; турбота про добре ім'я своєї сім'ї і своїх друзів, збереження людської і національної гідності, честі; активна діяльність з метою розвитку рідної культури, мистецтва, науки, демократії, державотворчих процесів; боротьба за підвищення духовності і добробуту всіх українців, представників національних меншин України; синівська любов до України-Батьківщини, готовність захищати від ворогів рідну землю, здатність на подвижництво, героїчні справи в ім'я свободи і незалежності України; готовність боротися з неправдою, злом, потворністю в будь-яких формах, спростовувати антиукраїнські, антинаукові версії, ідеї, шкідливі і ворожі для нашого народу, батьківщини»[1; стр. 31].

Підсумовуючи вищевикладену інформацію слід зазначити, що розвиток свідомості школярів в умовах освітнього процесу відбувається за декількома напрямками: усвідомлення дитиною своєї життєвої ролі як громадянина і як патріота. В умовах освітнього процесу викладачі повинні навчати дітей моральним, патріотичним і національним принципам та цінностям.

Список використаних джерел:

1. Дробот А. В Патріотичне виховання учнів початкових класів у сучасній школі. Чернівці, 2021. С. 30–34.
2. Поліщук О. П. Вплив навчання та виховання на формування моральної свідомості в молодшому шкільному віці. *Зб. наукових праць. Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 79(3). С. 81–84.
3. Радченко К. С. Формування національної свідомості учнів початкових класів: методичні матеріали. 2019. С. 26.

4. Солдатенко О. І. Виховання національної свідомості школярів через ознайомлення з фольклорною спадщиною рідного краю. *Вісник Національного ун-ту Чернігівський колегіум ім. Т. Г. Шевченка*. Вип. 19(175). 2023. С. 98–103.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-22>

Морозов М. В.,

аспірант лабораторії психології творчості

Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України

Науковий керівник: Гулько Ю. А.,

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник лабораторії психології творчості

Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України;

доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СЕНСОМОТОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ЗАДАЧНОГО ПІДХОДУ

Анотація. Обґрунтовується застосування задачного підходу до сенсомоторного розвитку дітей раннього віку. Показано, що оточуюча дитину реальність постає як багатовимірна система сенсомоторних задач, що потребують розуміння. Розуміння сенсомоторної задачі протікає як процес послідовного конструювання нових моторних програм.

Ключові слова: сенсомоторна задача, розуміння, моторні програми.

Morozov M. Sensorimotor development of early age children in the context of a task-based approach

Summary. The application of a problem-based approach to the sensorimotor development of young children is substantiated. It is shown that the reality surrounding the child appears as a multidimensional system of sensorimotor tasks that require understanding. Understanding of a sensorimotor task proceeds as a process of sequential construction of new motor programs.

Key words: sensorimotor task, understanding, motor programs.